

Zagadnienia do egzaminu doktorskiego z dyscypliny nauki o kulturze i religii jako dyscypliny podstawowej, stanowiące załącznik nr 1 do Uchwały nr 54/2023/2024 Rady ds. Stopni Naukowych Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie z dnia 22 lutego 2024 r.

ZAGADNIENIA DO EGZAMINU DOKTORSKIEGO Z DYSCYPLINY NAUKI O KULTURZE I RELIGII

JAKO DYSZYPLINY PODSTAWOWEJ*

I. Teoria kultury

1. Czym jest kultura? (początek, rozwój, kryzys i koniec kultury; kultura a cywilizacja i religia; kultura a natura; kultura a społeczeństwo; typy kultury).
2. Wybrane antropologiczne teorie kultury (E. Tylor; F. Boas; A. L. Kroeber; B. Malinowski; J. G. Frazer; E. Durkheim; Z. Freud; R. Benedict; C. Levi-Strauss; M. Eliade; R. Girard; C. Geertz).
3. Kultura w ujęciu wybranych filozofów (J.J. Rousseau; I. Kant; J. Herder; neokantyzm; F. Nietzsche i filozofia życia; E. Husserl i R. Ingarden; H-G. Gadamer i P. Ricoeur; E. Levinas, M. Henry).

Literatura:

1. *Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów*, red. A. Mencwel, Warszawa 2003.
2. Barth, A. Gingrich, R. Parkin, S. Silverman, *Antropologia. Jedna dyscyplina, cztery tradycje*, Kraków 2007.
3. Barnard A., *Antropologia. Zarys teorii i historii*, Warszawa 2006.
4. Benedict R., *Wzory kultury*, dowolne wydanie.
5. Freud Z., *Kultura jako źródło cierpień*, dowolne wydanie.
6. Geertz C., *Dzieło i życie. Antropolog jako autor*, Warszawa 2000.
7. Geertz C., *Interpretacja kultur. Wybrane eseje*, Kraków 2005.
8. Gielarowski A., *Kryzys kultury – kryzys człowieka. Fenomenologiczna krytyka kultury: Husserl, Levinas, Henry*, Kraków 2016.
9. Gielarowski A., *O możliwym końcu kultury. Apokaliptyka Rene Girarda*, Kraków 2021.
10. Girard R., *Początki kultury*, Kraków 2006.
11. Kłoskowska A., *Socjologia kultury*, dowolne wydanie.
12. Konersmann R., *Filozofia kultury. Wprowadzenie*, Warszawa 2009.
13. Kroeber A. L., *Istota kultury*, dowolne wydanie.
14. Levi-Strauss C., *Antropologia strukturalna*, Warszawa 2000.
15. Malinowski B., *Szkice z teorii kultury*, Warszawa 1958.
16. Rosner K., *Hermeneutyka jako krytyka kultury*, Warszawa 1991.

II. Historia kultury i europejskie dziedzictwo kulturowe

1. Wpływ antyku na dawną i współczesną kulturę europejską.
2. Najważniejsze zagadnienia dotyczące kultury poszczególnych epok (postacie, dzieła, wydarzenia).
3. Rewolucje jako najważniejsze momenty przemian kulturowych w nowożytnej Europie.

Literatura:

1. *Antropologia pamięci. Zagadnienia i wybór tekstów*, red. P. Majewski, M. Napiórkowski, Warszawa 2018.
2. Ashworth G., *Planowanie dziedzictwa*, Kraków 2015.
3. Assmann A., *Między historią a pamięcią. Antologia*, red. nauk. i posł. M. Saryusz-Wolska, Warszawa 2021.
4. Delumeau J., *Cywilizacja Odrodzenia*, Warszawa 1993.
5. Errl A., *Kultura pamięci. Wprowadzenie*, red. nauk. i posł. M. Saryusz-Wolska, Warszawa 2022.
6. Kumaniecki K., *Kultura starożytnej Grecji i Rzymu*, Warszawa 1988.
7. *Krytyczne studia nad dziedzictwem. Pojęcia, metody, teorie i perspektywy*, red. nauk. M. Stobiecka, Warszawa 2023.
8. Le Goff J., *Kultura średniowiecznej Europy*, Gdańsk-Warszawa 2002.
9. *Narracja, obyczaj, wiedza... O zachowaniu niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, red. A. Przybyła-Dumin, Chorzów-Lublin-Warszawa 2016.
10. Rietbergen P., *Europa. Dzieje kultury*, Warszawa 2001.
11. Stabryła S., *Zarys kultury starożytnej Grecji Rzymu*, Warszawa 2007.
12. Streeter M., *Śródziemnomorska kolebka kultury europejskiej*, Warszawa 2007.
13. Tunbridge J., *Zmiana warty. Dziedzictwo na przełomie XX i XXI wieku*, Kraków 2018.

III. Religia: teoria i historia

1. Pojęcie religii i jej początki (magia, teogonie i kosmogonie).
2. Mitologia (mity); rytuały; zakazy (tabu) kulturowe.
3. Sacrum i profanum; ofiara (składanie ofiary).
4. Pięć wielkich religii świata (judaizm, chrześcijaństwo, islam, buddyzm, hinduizm) – doktryny i historia.

Literatura:

1. Bowie F., *Antropologia religii. Wprowadzenie*, Kraków 2008.
2. *Filozofia religii od Schleiermachera do Eco*, red. V. Drehsen, W. Grab, B. Weyel, Kraków 2008.
3. Eliade M., *Sacrum, mit, historia*, dowolne wydanie.
4. M. Eliade, *Historia wierzeń i idei religijnych*:
 - t. 1: *Od epoki kamiennej do misterii eleuzyjskich*, Warszawa 2007.
 - t. 2: *Od Gautamy Buddy do początków chrześcijaństwa*, Warszawa 2008.
 - t. 3: *Od Mahometa do wieku Reform*, tłum. A. Kuryś, Warszawa 2008.
5. Otto R., *Świętość. Elementy racjonalne i irracjonalne w pojęciu bóstwa*, Wrocław 1993.
6. *Pięć wielkich religii*, red. E. Brunner-Traut, Warszawa 2002.
7. Ricoeur P., *Symbolika zła*, Warszawa 1986.
8. Szyjewski A., *Etnologia religii*, Kraków 2008.
9. Waardenburg J., *Religia i religie. Systematyczne wprowadzenie do religioznawstwa*, Warszawa 1991.
10. Węclawski T., *Wspólny świat religii*, Kraków 1995.

IV. Człowiek, kultura, natura

1. Człowiek jako podmiot kultury (człowiek – twórca kultury; człowiek jako naśladowca kultury).
2. Człowiek i natura a kultura.

Literatura:

1. *Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów*, red. A. Mencwel, Warszawa 2003.
2. Barth, A. Gingrich, R. Parkin, S. Silverman, *Antropologia. Jedna dyscyplina, cztery tradycje*, Kraków 2007.
1. Cassirer E., *Esej o człowieku. Wstęp do filozofii kultury*, Warszawa 1971.
2. Foucault M., *Historia seksualności*, Warszawa 1995.
3. Freud Z., *Kultura jako źródło cierpień*, dowolne wydanie.
4. Ingarden R., *Książeczka o człowieku*, dowolne wydanie.
5. Kłoskowska A., *Socjologia kultury*, dowolne wydanie.
6. Levi-Strauss C., *Antropologia strukturalna*, Warszawa 2000.
7. Nowicka E., *Świat człowieka – świat kultury. Wydanie nowe*, Warszawa 2012.

V. Język, komunikacja, nauka

1. Mowa i język (język i rasa; język naturalny i emocje; język i struktura).
2. Komunikacja (mity; symbole; znaki; pismo).
3. Myślenie (mentalność prymitywna i myśl dzika; myślenie symboliczne).
4. Nauka (jako forma symboliczna; obiektywność języka nauki).

Literatura:

1. Boas F., *Umysł człowieka pierwotnego*, Kraków 2010.
2. Bremer J., *Interdyscyplinarne znaczenie neuronauk*, Kraków 2016.
3. Bremer J., *Ludwiga Wittgensteina teoria odwzorowania w logice, mechanice, muzyce i architekturze*, Kraków 2018.
4. Gadamer H.-G., *Język i rozumienie*, Warszawa 2003.
5. Leach E., *Kultura i komunikowanie*, Warszawa 2010.
6. Levi-Strauss C., *Myśl nieoswojona*, Warszawa 2001.
7. Lévy-Bruhl L., *Czynności umysłowe w społeczeństwach pierwotnych*, Warszawa 1992.
8. Maślanka T., *Racjonalność i komunikacja*, Warszawa 2011.
9. Ollivier B., *Nauki o komunikacji*, Warszawa 2010.
10. Ricoeur P., *Egzystencja i hermeneutyka. Rozprawy o metodzie*, dowolne wydanie.
11. Żyłko B., *Semiotyka kultury*, Gdańsk 2009.

VI. Tożsamość, tradycja, wspólnota

1. Tożsamość osobowa a tożsamość narodowa i kulturowa.
2. Tradycja kulturowa a tożsamość jednostki i wspólnoty.
3. Indywidualność i wspólnota (relacje społeczne; państwo).
4. Globalizacja a wielokulturowość (tożsamość i różnica w kulturze; jedność i wielość kultur).
5. Podstawowe problemy etniczne Europy.

Literatura:

1. Bauman Z., *Tożsamość. Rozmowy z Benedetto Vecchim*, Gdańsk 2007.
2. Gadamer H.-G., *Prawda i metoda*, Warszawa 2007.
3. Gielarowski A., *Tożsamość chrześcijańska wobec kultury współczesnej*, „Ethos”, 29 (2016) nr 3 (115) (DOI 10.12887/29-2016-3-115-06).
4. Giddens A., *Nowoczesność i tożsamość*, Warszawa 2007.
5. Habermas J., *Między naturalizmem a religią*, Warszawa 2012.
6. Homa T., *Wspólnotowość*, Kraków 2017.
7. *Dylematy wielokulturowości*, red. W. Kalaga, Kraków 2004.
8. Maritain J., *Człowiek i państwo*, Kraków 1993.
9. Mathews G., *Supermarket kultury. Kultura globalna a tożsamość jednostki*, Warszawa 2005.
10. *Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce po II wojnie światowej*, red. S. Durda, B. Nitschke, Kraków 2010.
11. Taylor Ch., *Źródła podmiotowości. Narodziny tożsamości nowoczesnej*, Warszawa 2001.

VII. Dziedzictwo kultury chrześcijańskiej

1. Kultura chrześcijańska i jej początki.
2. Biblia i jej znaczenie dla kultury chrześcijańskiej.
3. Chrześcijaństwo a kultura współczesna.
4. Wkład jezuitów w rozwój i upowszechnianie kultury chrześcijańskiej.

Literatura:

1. Anzenbacher A., *Wprowadzenie do chrześcijańskiej etyki społecznej*, Kraków 2010.
2. Forstner D., *Świat symboliki chrześcijańskiej*, Warszawa 1990.
3. Hamman A., *Życie codzienne pierwszych chrześcijan*, Warszawa 1990.
4. Hadot P., *Ćwiczenia duchowe i filozofia starożytna*, Warszawa 2019.
5. Harrington W. J., *Klucz do Biblii*, dowolne wydanie.
6. Jaeger W., *Wczesne chrześcijaństwo i grecka paideia*, Bydgoszcz 2002.
7. Jasnos R., Mrozek A., *Biblijne dyskursy tożsamościowe w czasach starożytnych i współcześnie – perspektywa edukacyjna i kulturowa*, Kraków 2019.
8. Kelly J. N. D., *Początki doktryny chrześcijańskiej*, Warszawa 1988.
9. Kłoczowski J., *Młodsza Europa*, Warszawa 1998.
10. Lubac H. de., *Pismo Święte w Tradycji Kościoła*, Kraków 2008.
11. Okoń J., *Wychowanie do społeczeństwa w teatrach szkolnych jezuitów w Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, Kraków 2018.
12. O'Malley J. W., *Pierwsi jezuici*, Kraków 2007.
13. Rożek M., *Idee i symbole sztuki chrześcijańskiej*, Kraków 2010.
14. Salmann E., *Daleka bliskość chrześcijaństwa*, Kraków 2005.
15. *Słownik wczesnochrześcijańskiego piśmiennictwa*, red. J. Szymusiak i M. Starowieyski, Poznań 1971.
16. Uspienski B., *Krzyż i koło. Z historii symboliki chrześcijańskiej*, Gdańsk 2010.
17. Wiseman J. A., *Historia duchowości chrześcijańskiej*, Kraków 2009.
18. *Wkład jezuitów do nauki i kultury w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i pod zaborami*, red. I. Stasiewicz-Jasiukowa, Kraków 2004.
19. *Z powrotem w Krakowie. 150 lat jezuitów przy ul. Kopernika (1868-2018)*, red. S. Cieślak SJ, M. Stankiewicz-Kopeć, M. Wenklar, Kraków 2022.

VIII. Kultura artystyczna – historia i współczesność

1. Najważniejsze europejskie dzieła kultury artystycznej (literatura, teatr, film, muzyka, sztuka, architektura, itp.).
2. Kultura współczesna – kierunki, nurty, zjawiska artystyczne (w tym problematyka cyberkultury, kultury partycypacji, itp.).

Literatura:

1. Białostocki J., *Sztuka cenniejsza niż złoto. Opowieść o sztuce europejskiej naszej ery*, t. 1-2, dowolne wydanie.
2. Bodzioch-Bryła B., *Sploty: przepływy, architek(s)tury, hybrydy. Polska (e)poezja w dobie konwergencji i procesualności*, Kraków 2019.
3. *Dzieje literatur europejskich*, . I-III, red. W. Floryan, dowolne wydanie.
4. *Historia teatru*, red. J.R. Brown, Warszawa 1999.
5. Hockney D., Gayford M., *Historia obrazów*, Poznań 2016.
6. Gombrich E., *O sztuce*, Poznań 2007.
7. *Klasyczne dzieła sztuki nowych mediów*, red. P. Zawojski, Katowice 2015.
8. Kluszczyński R.W., *Spółczesność informacyjna. Cyberkultura. Sztuka multimediów*, Kraków 2002.
9. Koch, W., *Style w architekturze, Arcydzieła budownictwa europejskiego od antyku po czasy współczesne*, Warszawa 2023 (lub wydania wcześniejsze).
10. Kocur M., *Źródła teatru*, Wrocław 2013.
11. Kowalska M., *ABC Historii Muzyki*, Kraków 2001.
12. Okoń J., *Wychowanie do społeczeństwa w teatrach szkolnych jezuitów w Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, Kraków 2018.
13. Panofsky E., *Studia z historii sztuki*, dowolne wydanie..
14. Raszewski Z., *Krótką historią teatru polskiego*, dowolne wydanie.
15. Smółucha D., *Kultura religijna w cyberprzestrzeni*, Kraków 2016.
16. Tatarkiewicz W., *Dzieje sześciu pojęć*, dowolne wydanie.
17. Zawojski P., *Cyberkultura. Syntopia sztuki, nauki i technologii*, Katowice 2018.
18. Zawojski, P. *Pisanie i czytanie (o) fotografii. Odkrywczy, klasycy, obrazoburcy*, Katowice 2023.

IX. Dawna i współczesna kultura polska

1. Główne cechy polskiej kultury w jej rozwoju historycznym.
2. Związki polskiej kultury z innymi kulturami.

Literatura:

1. Bogucka M., *Kultura, naród i trwanie. Dzieje kultury polskiej od zarania do 1989 roku*, Warszawa 2008.
1. Brückner A., *Dzieje kultury polskiej*, dowolne wydanie.
2. Kłosowska A., *Kultury narodowe u korzeni*, Warszawa 1996.
3. Korczak L., *Dzieje Kresów*, Kraków 2006.
4. *Kraków. Dzieje i sztuka*, red. J. Purchla, Kraków 2019.
5. *Obyczaje w Polsce: od średniowiecza do czasów współczesnych*, red. A. Chwałba, Warszawa 2004.
6. Suchodolski, B., *Dzieje kultury polskiej*,dowolne wydanie.

X. Metodologia nauk o kulturze i religii

1. Szkoły i kierunki w badaniach nad kulturą i religią (neoewolucjonizm; historyzm; dyfuzjonizm; funkcjonalizm; konfiguracyjizm, psychokulturalizm; strukturalizm i poststrukturalizm; szkoła manchesterska; marksizm i materializm, szkoła frankfurcka, feminizm; antropologia refleksyjna, interpretatywna i symboliczna; antropologia kognitywna; formalizm rosyjski i amerykański, fenomenologia, hermeneutyka, dekonstrukcjonizm i postmodernizm).
2. Rozwój badań nad kulturą i kolejne „zwroty” [zwrot kulturowy; z. interpretatywny; z. ukierunkowany na działanie (*performative turn*); z. refleksyjny i literacki; z. postkolonialny; z. translacyjny; z. przestrzenny (*spatial turn*); zwrot wizualny (*iconic turn*)].
3. Interdyscyplinarność i transdyscyplinarność w badaniach nad kulturą i religią.

Literatura:

1. Bachmann-Medick D., *Cultural Turns. Nowe kierunki w naukach o kulturze*, Warszawa 2012.
2. Bronk A., *Metodologiczny status nauk o religii*, w: *Filozofia religii*, red. S. Janeczek, Lublin 2012.
3. Bronk A., *Nauki o religii*, w: *Religia w świecie współczesnym. Zarys problematyki religiologicznej*, red. H. Zimoń, Lublin 2000.
4. Cassirer E., *Logika nauk o kulturze. Pięć studiów*, Kęty 2011.
5. Geertz C., *Wiedza lokalna. Dalsze eseje z zakresu antropologii interpretatywnej*, Kraków 2005.
6. *Humanistyka współczesna*, seria „Słowniki społeczne”, red. B. Bodzioch-Bryła, Kraków 2023.
7. Saukko P., *Metodologie dla studiów kulturowych: podejście integrujące* w: *Metody badań jakościowych*, t. 1, red. N. K. Denzi, Y. S. Lincoln, Warszawa 2009.
8. *Tożsamość kulturoznawstwa*, red. A. Pankowicz, J. Rokicki, P. Plichta P., Kraków 2008.
9. Turner V., *Gry społeczne, pola i metafory. Symboliczne działanie w społeczeństwie*, Kraków 2005.
10. Turner V., *Proces rytualny. Struktura i antystruktura*, Warszawa 2010.
11. Walczak M., *Między dyscypliną a badaniami interdyscyplinarnymi: uwagi o metodologicznym statusie kulturoznawstwa*, „Roczniki Kulturoznawcze”, t. 1 (2010).

Przewodnicząca
Rady ds. Stopni Naukowych
Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie
Władysława Szulakiewicz
prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz

* Literatura podana przy poszczególnych blokach tematycznych ma charakter pomocniczy.